

Overlegorgaan van HBO-scholen
met een accountancy-opleiding

Voorzitter Landelijke Examens
Posthbo

LANDELIJK EXAMEN Audit & Assurance A

Samenstellers : De vakcommissie Audit en Assurance

Datum : 7 januari 2015
Tijd : 13.30 - 16.30 u.

- * Dit examen bestaat uit 6 pagina's inclusief voorblad. Controleer dit !
- * Toegestane hulpmiddelen:
  - Handleiding Regelgeving Accountancy editie 2014
  - VGBA met toelichting per 1-1-2014
  - ViO met toelichting per 1-1-2014
- * Motiveer steeds uw antwoorden !
Aan onvoldoende gemotiveerde antwoorden worden geen punten toegekend!
- * Een indicatie voor de puntenverdeling is als volgt:

vraag 1	15 punten
vraag 2	10 punten
vraag 3	15 punten
vraag 4	10 punten
vraag 5	20 punten
vraag 6	20 punten
vraag 7	<u>10 punten</u>
Totaal	100 punten

Veel succes!

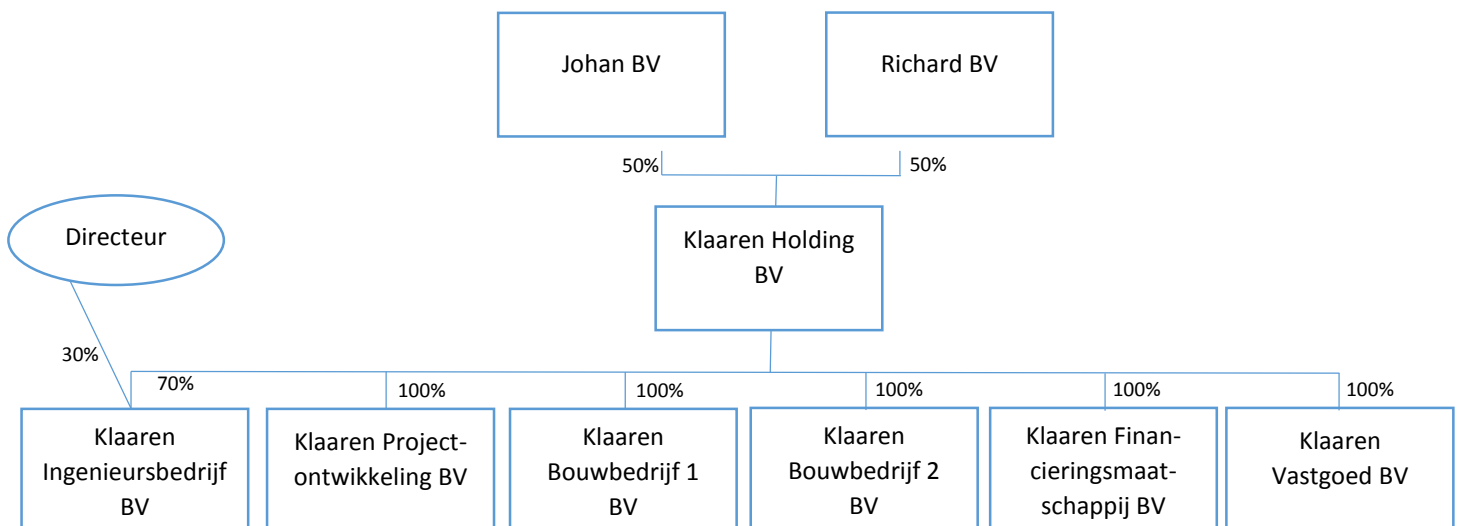
De Klaaren Groep

Klaaren Projectontwikkeling is in 1946 opgericht door wijlen mijnheer Willem Klaaren en heeft in de jaren van de wederopbouw na de tweede wereldoorlog een wervelende start doorgemaakt. De onderneming is snel gegroeid. De activiteiten zijn in de loop der jaren fors uitgebreid en de vennootschap maakt nu deel uit van een groep van rechtspersonen. Inmiddels zijn de aandelen van de groep al weer jaren in handen van twee kleinzoons van de oprichter, Johan (58) en Richard (55) Klaaren. Deze beide broers voeren de directie over alle vennootschappen met uitzondering van Klaaren Ingenieursbedrijf BV.

Er zijn in totaal binnen de groep 1450 medewerkers in dienst, de omzet bedraagt ruim 700 miljoen euro op jaarbasis. Hiermee staat de Klaaren Groep in de top 15 qua grootte in de Nederlandse lijst van projectontwikkelaars en bouwondernemingen.

De afgelopen jaren heeft de Klaaren Groep te maken gehad met teruglopende resultaten. Als gevolg daarvan hebben er diverse reorganisaties plaatsgevonden, en zijn bij verschillende dochtermaatschappijen medewerkers ontslagen. Door alert te zijn op nieuwe ontwikkelingen en gebruik te maken van overheidsregelingen heeft de Klaaren Groep net het hoofd bovenwater kunnen houden.

Organogram de Klaaren Groep:

Klaaren Projectontwikkeling BV

Klaaren Projectontwikkeling BV doet al wat nodig is om nieuwbouwprojecten gerealiseerd te krijgen. De projecten worden in een aantal gevallen uitgevoerd voor eigen risico en omvatten alle fases vanaf het bedenken van projecten waar (mogelijk) vraag naar is, tot en met de oplevering van deze projecten. De werkzaamheden bestaan onder meer uit het aankopen van grond, de financiering, het ontwerpen, het contracteren van een aannemer en het verkrijgen van een bouwvergunning. Voorts bewaakt Klaaren Projectontwikkeling BV de voortgang en de financiën van de projecten. Klaaren Projectontwikkeling BV richt zich op diverse markten, van sociale woningbouw tot en met het luxe segment voor particulieren. Maar ook grote openbare projecten, zoals winkelcentra, ziekenhuizen en scholengemeenschappen zijn onderdeel van de portefeuille. De laatste jaren richt Klaaren Projectontwikkeling BV zich meer en meer op duurzame bouw. Hierbij worden de nieuwste isolatietechnieken en energievoorzieningen toegepast.

Project Eindhoven

Omdat de markt een voorzichtig herstel laat zien heeft Projectontwikkeling BV een groot stuk grond gekocht in de buurt van Eindhoven waar een nieuw Science park ontwikkeld gaat worden. Met dit nieuwe project hoopt de directie uit de financiële malaise te komen. In dit project, zullen kantoorgebouwen en laboratoria gebouwd worden waarin nieuwe en bestaande high tech bedrijven innovatieve producten kunnen ontwikkelen.

Nu de grond is aangekocht wordt naarstig overleg gevoerd met de gemeente Eindhoven om de nodige bouwvergunningen te verkrijgen. Het voorbereidende werk (architectuur en calculaties) wordt uitgevoerd door Klaaren Ingenieursbedrijf BV. Achter de schermen wordt druk gezocht naar kopers en/of huurders voor de panden op het Science Park .

Vraag 1 (15 punten)

Onderstaand is een gedeeltelijk uitgewerkte External Risk Analysis (ERA) weergegeven voor Klaaren Projectontwikkeling BV. Geef voor de genoemde risico's:

- the management controls
- the potential impact on the audit.

Risk	Source	Management Controls	Potential impact on the audit
Economische crisis in de bouw	Economisch		
Concurrenten zijn beter in staat innovatief te zijn	Concurrenten		
De markt vraagt steeds meer naar duurzame producten (energiezuinig etc)	Technologisch/ sociaal		
Kennis over fabricage is vrij toegankelijk geworden waardoor nieuwe concurrenten eenvoudig kunnen toetreden	Nieuwe toetreders		

Roemer en Rutte Accountants & Adviseurs

Mark de Jong AA is als accountant van Roemer en Rutte Accountants & Adviseurs verantwoordelijk voor de controle van de geconsolideerde jaarrekening van Klaaren Holding BV. Daarnaast is hij belast met de controle van Klaaren Projectontwikkeling BV, de twee bouwbedrijven binnen de groep en Klaaren Ingenieursbedrijf BV. De overige groepsonderdelen worden door andere (lokale) accountantsorganisaties gecontroleerd. De afgelopen jaren zijn er bij de controle diverse afwijkingen geconstateerd, die de directie altijd heeft gecorrigeerd waardoor over 2012 en 2013 een goedkeurende controle verklaring is afgegeven.

Vraag 2 (10 punten)

- a) Welke benchmarks (criteria) zal Mark de Jong AA in zijn oordeelsvorming betrekken bij het vaststellen van de materialiteit voor de controle van Klaaren Projectontwikkeling BV?
- b) Welke overwegingen zullen van invloed zijn op het bepalen van de uitvoeringsmaterialiteit?

Vraag 3 (15 punten)

Geef per groepsonderdeel aan waarom Mark de Jong AA het groepsonderdeel als significant zou kunnen aanmerken wanneer hij de geconsolideerde jaarrekening controleert? Motiveer uw antwoord.

Project Arnhem

Als gevolg van het veranderende koopgedrag van de consument is de vraag naar nieuwbouw van winkelcentra gedaald naar nihil. De directie heeft hierop in oktober 2014 besloten haar focus te verleggen. Hierbij richt de aandacht zich met name op onderhoud en verbetering van bestaande winkelcentra en verbetering van de infrastructuur. Om gemeenten over de streep te trekken voor deze renovatieprojecten heeft Klaaren Projectontwikkeling BV eind 2014 diverse (leegstaande) panden in winkelcentra opgekocht, met de bedoeling deze panden na renovatie van de winkelcentra te verhuren. Klaaren Projectontwikkeling heeft voor deze aankopen een omvangrijke lening afgesloten bij Klaaren Financieringsmaatschappij, waarbij de panden van diverse andere projecten als onderpand (hypotheek) zijn verstrekt.

De gemeente Arnhem heeft als eerste besloten om de infrastructuur rond het winkelcentrum in het hart van de stad te verbeteren. Het centrum zal beter toegankelijk worden gemaakt voor het winkelend publiek en er worden gehandicaptenvoorzieningen aangelegd. Klaaren Projectontwikkeling BV heeft de aanbesteding van dit project verworven en zal deze opdracht voor het verbeteren van de infrastructuur realiseren.

Vraag 4 (10 punten)

Mark de Jong AA heeft de interimcontrole voor de jaarrekening over 2014 reeds in september afgerond. Welke consequenties brengt bovenstaande ontwikkeling met zich mee voor de verdere controle van de jaarrekening van Klaaren Projectontwikkeling BV over 2014?

Ingenieursbedrijf Klaaren BV

Ingenieursbedrijf Klaaren BV heeft naast een directeur, 48 ingenieurs en technische medewerkers in opleiding in dienst. Verder zijn er een office manager, twee administratief medewerkers en een systeembeheerder werkzaam. De directeur bezit 30% van de aandelen van Ingenieursbureau Klaaren BV. De vennootschap is middelgroot. De afgelopen jaren zijn de resultaten afgenomen, over 2012 werd nog een kleine winst behaald maar 2013 resulteerde in een verlies. Het voorlopige resultaat over 2014 is ongeveer break even.

Ingenieursbedrijf Klaaren BV voert naast opdrachten voor de Klaaren Groep ook opdrachten uit voor derden. De klantenkring is divers, naast bouwbedrijven kunnen ook particulieren een beroep doen op het ingenieursbedrijf. De opdrachten voor openbare instellingen en bedrijven worden afgesloten door de directeur, welke na een inschatting van de te verwachten kosten, een vast bedrag afsprekt. Een en ander wordt vastgelegd in een contract. Op opdrachten verkregen uit de Klaaren Groep is een vaste korting van 20% op de marktprijzen afgesproken. Voor opdrachten van particulieren wordt ook op regiebasis gewerkt. De tarieven verschillen afhankelijk van opleiding en functie.

De directeur ontvangt een resultaatafhankelijke beloning. Wanneer de opdrachten voor derden meer dan 40% van de totale omzet zijn, ontvangt hij een bonus van 15 % boven op zijn jaarsalaris.

Ingenieursbedrijf Klaaren BV maakt gebruik van het ERP pakket INGENIE. Belangrijk onderdeel van dit pakket is de projectadministratie. INGENIE is door een lokale software leverancier ontwikkeld en is volledig toegespitst op ingenieursbedrijven en is volledig aangepast aan de wensen van Ingenieursbedrijf Klaaren BV. Daarnaast beschikken de ingenieurs en de technische medewerkers in opleiding over een standaard reken- en tekenpakket AUTOCALC, ter ondersteuning van hun werkzaamheden.

Dagelijks voeren de medewerkers de door hun gewerkte uren in, in de projectadministratie. De verantwoordelijke ingenieurs (projectleiders) ontvangen iedere twee weken een overzicht met de gemaakte uren in relatie tot de begroting.

Vraag 5 (20 punten)

Werk een internal Threat Analysis (ITA) uit voor de opbrengsten van Ingenieursbedrijf Klaaren BV, waarbij aandacht moet worden gegeven aan: process risks, process controls, performance indicators en the potential impact on the audit.

Vraag 6 (20 punten)

Beschrijf de overige controlewerkzaamheden (cbo, vbc, dtc) die de accountant uitvoert inzake de opbrengsten van Ingenieursbedrijf Klaaren BV. Ga bij de beschrijving uit van de in vraag 5 uitgevoerde risicoanalyse.

Vraag 7 (10 punten)

Werk de onderstaande aantekening af als accountant verantwoordelijk voor de afronding van de jaarrekeningcontrole 2014. Geef daarbij gemotiveerd aan of de weergegeven feiten in beginsel moeten leiden tot:

- Geen verdere actie of
- Aanvullende werkzaamheden, nader onderzoek met beschrijving van de werkzaamheden en/of
- Wijziging of aanvulling van de conceptjaarrekening en/of
- Vermelding in de managementletter en/of gecommuniceerd moet worden met degenen belast met governance en/of
- Aanpassing van de controleverklaring, indien de directie weigert aanpassingen te maken in de jaarrekening.

Verwijs bij de uitwerking naar de relevante wet- en regelgeving.

Aantekening

Project Apeldoorn

Projectontwikkeling BV heeft in 2008 een stuk grond aangekocht (t.w. € 1.500.000) wat grenst aan het paleis het Loo, met als doel een cultureel centrum te ontwikkelen. Naast een nieuw te bouwen theater, zou er ruimte komen voor een museum en diverse horeca gelegenheden. De gemeente heeft echter (als gevolg van de aanslag op Koninginnedag in 2009) in 2014 besloten dat het project niet in zijn oorspronkelijke vorm kan worden uitgewerkt en de bouwvergunning ingetrokken. Een groot centrum zou tegenover de nabestaanden en de gewonden niet gepast zijn. Volgens de gemeente zou een kleinschalig project nog wel tot de mogelijkheden behoren. De directie is echter van mening dat een kleinschalig project geen toekomst heeft. Het verwachte bezoekersaantal is te klein om een dergelijk centrum rendabel te kunnen exploiteren. De directie is voornemens dit plan niet in afgeslankte vorm te gaan ontwikkelen.

Projectontwikkeling BV is een procedure gestart tegen de gemeente Apeldoorn, waarbij de directie verhaal wil halen en een planschade vergoeding wil voor de reeds gemaakte kosten en gederfde opbrengsten. De uitkomsten van de procedure zijn onzeker. De grond en reeds gemaakte kosten zijn als onderhanden project geactiveerd tegen kostprijs.